

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ВИКЛИКІВ

© 2016 ЯРОШЕНКО І. В., СЕМИГУЛІНА І. Б.

УДК 332.145

Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів

Сучасний курс України на євроінтеграцію та інтеграцію до світового співтовариства вимагає визначення дієвих механізмів оптимального поєднання загальнодержавної та регіональної складових соціально-економічного розвитку. Для впровадження ефективного публічного управління в Україні, зокрема на регіональному рівні, одним з пріоритетних напрямків проведення структурних реформ визначено реформу децентралізації влади та модернізацію системи публічного управління національного і місцевого рівнів, що дає можливість більш результативно забезпечувати соціально-економічний розвиток як окремих територій, так і країни в цілому. У роботі проведено аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України протягом 2014–2015 рр., зроблено оцінку динаміки та тенденцій розвитку регіонів. Запропоновано шляхи вирішення проблемних питань соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах кризових суспільно-політичних та соціально-економічних процесів.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, регіон, нерівномірність, соціально-економічні показники, тенденції, виклики, розвиток територій.

Рис.: 1. **Табл.:** 7. **Бібл.:** 15.

Ярошенко Ігор Васильович – кандидат економічних наук, завідувач відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигуліна Ірина Борисівна – молодший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

УДК 332.145

UDC 332.145

Ярошенко И. В., Семигулина И. Б. Социально-экономическое развитие регионов Украины в условиях внешних и внутренних вызовов
Современный курс Украины на евроинтеграцию и интеграцию в мировое сообщество требует определения действенных механизмов оптимального сочетания общегосударственной и региональной составляющих социально-экономического развития. Для внедрения эффективного публичного управления в Украине, в частности на региональном уровне, одним из приоритетных направлений проведения структурных реформ определена реформа децентрализации власти и модернизация системы публичного управления национального и местного уровней, что даёт возможность более результативно обеспечивать социально-экономическое развитие как отдельных территорий, так и страны в целом. В работе проведен анализ социально-экономического развития регионов Украины в течение 2014–2015 гг., дана оценка динамики и тенденций развития регионов. Предложены пути решения проблемных вопросов социально-экономического развития регионов Украины в условиях кризисных общественно-политических и социально-экономических процессов.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, регион, неравномерность, социально-экономические показатели, тенденции, вызовы, развитие территорий.

Рис.: 1. **Табл.:** 7. **Библ.:** 15.

Ярошенко Игорь Васильевич – кандидат экономических наук, заведующий отделом макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигулина Ирина Борисовна – младший научный сотрудник отдела макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

Yaroshenko I. V., Semygulina I. B. Socio-Economic Development of the Regions of Ukraine in the Conditions of External and Internal Challenges

The modern course of Ukraine towards the European integration and integration into the world community requires effective mechanisms for the optimal combination of both national and regional components of the socio-economic development. In order to implement an effective public administration in Ukraine, in particular at the regional level, one of the priorities for introducing structural reforms is identified as reform of the power decentralization and modernization of the public administration at both the national and the local levels, which provides to more effectively ensure the socio-economic development of the separate territories and the country as a whole. In the publication, an analysis of the socio-economic development of regions in Ukraine during 2014–2015 has been conducted, an estimation of dynamics and tendencies of the development of regions has been given. Solutions to the problematic issues of the socio-economic development of the regions of Ukraine in the conditions of crisis of both socio-political and socio-economic processes have been proposed.

Keywords: socio-economic development, region, inequality, socio-economic indicators, trends, challenges, development of territories.

Fig.: 1. **Table.:** 7. **Bibl.:** 15.

Yaroshenko Igor V. – PhD (Economics), Head of Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (8 floor, 7 entrance, Derzhprom, 5 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Semigulina Irina B. – Junior Researcher of the Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (8 floor, 7 entrance, Derzhprom, 5 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Сучасний курс України на євроінтеграцію та інтеграцію до світового співтовариства вимагає визначення дієвих механізмів оптимального поєднання загальнодержавної та регіональної складових соціально-економічного розвитку з метою забезпечення значного темпу економічного зростання та досягнен-

ня відповідних критеріїв для членства в Європейському Союзі.

Для впровадження ефективного публічного управління в Україні, зокрема на регіональному рівні, одним з пріоритетних напрямків проведення структурних реформ визначено реформу децентралізації влади та мо-

дернізація системи публічного управління національного і місцевого рівнів, що дає можливість більш результативно забезпечувати соціально-економічний розвиток як окремих територій, так і країни в цілому.

Проте, фактичні показники соціально-економічного розвитку регіонів України свідчать про подальше поглиблення нерівномірності їх розвитку. Особливо ці тенденції посилюються внаслідок суспільно-політичних та соціально-економічних кризових процесів, які відбувалися в країні протягом 2014–2015 рр.

Роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків присвячені проблемам ефективності та нерівномірності соціально-економічного розвитку як окремих територій і регіонів України, так і регіонів країн світу. Так, необхідно виділити роботи: Долішнього М. І., Варналій З. С., Кизима М. О., Мокий А. І., Романюк С. А., Ткачука А. Ф., Кузнецова А. В. та інших [1–13].

Враховуючи важливість, складність та взаємозалежність з цілим колом інших соціально-економічних процесів, вищезазначена проблематика залишається під постійною увагою практиків та дослідників. Світова практика відзначає існування суттєвих особливостей та відмінностей розвитку окремих територій і регіонів у країнах світу, що значно впливає на їх соціально-економічний розвиток. Таким чином, дослідження, спрямовані на аналіз вітчизняних і світових тенденцій соціально-економічного розвитку окремих територій і регіонів країн світу та України, є вкрай актуальними.

Мета статті – здійснити аналіз і оцінку стану соціально-економічного розвитку регіонів України.

Завдання статті – провести аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України протягом 2014–2015 рр. Оцінити динаміку та тенденції розвитку регіонів. Надати пропозиції щодо шляхів вирішення проблемних питань соціально-економічного розвитку регіонів України.

Протягом усіх років незалежності лідерами економічного розвитку в Україні є промислові регіони, що представлені матеріалоемними та енергоємними виробництвами з низьким значенням доданої вартості, невеликою інвестиційною активністю та екстенсивним характером використання трудових ресурсів. Саме продукція промисловості, зокрема металургії, хімічної, харчової промисловості та машинобудування складає значну питому вагу національного доходу, експорту та податкових надходжень. На промисловий комплекс України значний негативний вплив здійснила глобальна економічна криза 2008–2009 рр., яка посилювалась завдяки суспільно-політичній кризі в Україні у 2014–2015 рр. Наслідки кризи дозволяють дійти висновку, що відсутність будь-яких структурних реформ в економіці спричиняє занепад саме тих галузей, що виробляють сировину та проміжну промислову продукцію, а, отже, й тих регіонів, для яких зазначені галузі є провідними.

Соціально-економічний розвиток України та її регіонів протягом 2014–2015 рр. проходить в умовах значних зовнішніх і внутрішніх викликів, що для переважної більшості регіонів відзначилося падінням обсягів промислового виробництва, скороченням капітальних

інвестицій та обсягів зовнішньоекономічної діяльності, звуженням внутрішнього ринку, зменшенням реальної заробітної плати, зростанням рівня безробіття і посиленням соціальної напруженості.

У 2015 р. найгірші показники соціально-економічного розвитку серед регіонів України (останні 10 місць) згідно з даними Міністерства регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України [15], показали Донецька (25 місце), Луганська (24), Чернігівська (23), Миколаївська (22), Кіровоградська (21), Херсонська (20), Сумська (19), Одеська (18), Запорізька (17) та Житомирська (16) області.

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва в Україні у 2015 р. (табл. 1) склав 95,2%. Зростання обсягів виробництва відбулось лише у 5 регіонах, зокрема, на 8,9% – у Запорізькій області, 7,4% – Полтавській, 6,7% – Херсонській, 5,8% – Дніпропетровській, 2,2% – Миколаївській. Падіння обсягів виробництва сільськогосподарської продукції мало місце у 19 областях, зокрема найбільше в таких областях, як Донецька (34,7%), Луганська (19,6%), Хмельницька (12,3%), Київська та Тернопільська (10,9%), Вінницька (9,5%), Житомирська (7,9%), Закарпатська (7,0%).

У 2014 р. (див. табл. 1) сільськогосподарська галузь характеризувалася зростанням обсягів виробництва в цілому по Україні на 2,2% та у 15 регіонах, зокрема, від 3,1% у Харківській області до 15,4% у Хмельницькій. Падіння обсягів виробництва сільськогосподарської продукції мало місце від 20,2% у Луганській до 0,1% у Закарпатській областях.

У цілому за 2014–2015 рр. зменшення індексу обсягу сільськогосподарського виробництва в Україні склало 2,6%, зокрема в Луганській області на 42,4%, Донецькій – 42,1%, Одеській – 6,4%, Закарпатській – 5,0%, Київській – 4,9%, Чернівецькій – 4,7%, Миколаївській – 4,6%, Кіровоградській – 4,1%, Житомирській – 3,7%, Черкаській – 2,2%, Рівненській – 2,0%.

Причинами падіння сільськогосподарського виробництва є як зовнішні фактори – скорочення експорту продукції АПК, за рахунок зниження світових цін на продукцію, так і внутрішні умови – зростання витрат на виробництво, зниження попиту населення за рахунок зниження реальної зарплат, зменшення потреб харчової галузі (скорочення виробництва).

Сфера промислового виробництва більшості регіонів України у 2015 році (табл. 2) також характеризувалася падінням обсягів виробництва, в цілому по країні індекс промислової продукції знизився на 13%. Зменшення показника відбулось у 22 регіонах, зокрема в Луганській області – 66,0%, Донецькій – 34,6%, Закарпатській – 20,3%, Кіровоградській – 17,1%, Харківській – 11,8%, Івано-Франківській – 10,9%, Черкаській – 9,2%, Миколаївській – 8,9%, Чернігівській – 8,8%, Дніпропетровській – 7,9%, Київській – 7,0%.

У 2014 р. промислове виробництво більшості регіонів України також показало зниження обсягів, що призвело до падіння в цілому по Україні на 10,1%. Зокрема, в Луганській області зменшення склало 42,0%, у Донецькій – 31,5%, Сумській – 11,9%, Дніпропетровській –

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва за регіонами України у 2014–2015 рр.

Регіон	Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва		
	2014 р.	2015 р.	Темп зростання/зменшення за 2014–2015 рр.
Україна	102,2	95,2	-2,6
Вінницька	111,0	91,8	2,8
Волинська	106,3	95,4	1,7
Дніпропетровська	94,1	106,3	0,4
Донецька	93,0	64,9	-42,1
Житомирська	105,1	91,2	-3,7
Закарпатська	99,9	95,1	-5,0
Запорізька	96,6	109,3	5,9
Івано-Франківська	106,3	95,5	1,8
Київська	105,9	89,2	-4,9
Кіровоградська	98,2	97,7	-4,1
Луганська	79,8	77,8	-42,4
Львівська	105,5	97,1	2,6
Миколаївська	93,3	102,1	-4,6
Одеська	97,4	96,2	-6,4
Полтавська	96,9	107,3	4,2
Рівненська	105,2	92,8	-2,0
Сумська	109,7	95,4	5,1
Тернопільська	113,9	88,8	2,7
Харківська	103,1	97,2	0,3
Херсонська	105,1	105,0	10,1
Хмельницька	115,4	87,3	2,7
Черкаська	98,4	99,4	-2,2
Чернівецька	104,2	91,1	-4,7
Чернігівська	107,5	98,1	5,6
м. Київ	X	X	X

Джерело: укладено авторами за даними [14].

Таблиця 2

Індекс промислової продукції за регіонами України у 2014–2015 рр.

Регіон	Індекс промислової продукції		
	2014 р.	2015 р.	Темп зростання/зменшення за 2014–2015 рр.
1	2	3	4
Україна	89,9	87,0	-23,1
Вінницька	105,4	104,0	9,4
Волинська	103,2	98,6	1,8
Дніпропетровська	92,5	92,1	-15,4
Донецька	68,5	65,4	-66,1
Житомирська	107,1	110,0	17,1
Закарпатська	106,1	79,7	-14,2
Запорізька	96,8	95,3	-7,9
Івано-Франківська	98,9	89,1	-12,0
Київська	101,6	93,0	-5,4

1	2	3	4
Кіровоградська	100,8	82,9	-16,3
Луганська	58,0	34,0	-108,0
Львівська	97,2	98,5	-4,3
Миколаївська	101,4	91,1	-7,5
Одеська	99,7	96,1	-4,2
Полтавська	92,9	96,2	-10,9
Рівненська	103,7	100,3	4,0
Сумська	88,1	98,4	-13,5
Тернопільська	116,5	92,1	8,6
Харківська	94,8	88,2	-17,0
Херсонська	96,4	98,1	-5,5
Хмельницька	97,8	95,7	-6,5
Черкаська	94,7	90,8	-14,5
Чернівецька	92,9	98,3	-8,8
Чернігівська	97,2	91,2	-11,6
м. Київ	85,9	94,6	-19,5

Джерело: укладено авторами за даними [14].

7,5%, Полтавській та Чернівецькій – 7,1%, Черкаській – 5,3%, Харківській – 5,2%, м. Києві – 14,1%.

У цілому за 2014–2015 рр. зменшення індексу промислової продукції в Україні склало 23,1%, зокрема в Луганській області більше, ніж у 2 рази, Донецькій – на 66,1%, Харківській – 17,0%, Кіровоградській – 16,3%, Дніпропетровській – 15,4%, Черкаській – 14,5%, Закарпатській – 14,2%, Сумській – 13,5%, Івано-Франківській – 12,0%, Чернігівській – 11,6%, Полтавській – 10,9%, Чернівецькій – 8,8%, Запорізькій – 7,9%, Миколаївській – 7,5%, Хмельницькій – 6,5%, Херсонській – 5,5%, Київській – 5,4%, Львівській – 4,3%, Одеській – 4,2% та у м. Києві – 19,5%.

Спад виробництва по Україні в 2014–2015 рр. спостерігався по всіх видах діяльності, зокрема (рис. 1):

- ✦ по добувній промисловості – у 2015 р. на 14,2% та –13,7% у 2014 р.;
- ✦ по переробній промисловості – на 12,6% та –9,3% відповідно, в тому числі:
 - ✦ у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 10,7% (проти зростання на 2,5% у 2014 р.);
 - ✦ у металургії – падіння у 2015 р. на 16,1%, проти –14,5% у 2014 р.;
 - ✦ у машинобудуванні – на 14,1% та –20,6%, відповідно;
 - ✦ у хімічній промисловості – на 15,2% та –14,2%, відповідно;

Рис. 1. Індекс промислової продукції за регіонами України у 2014–2015 рр.

Джерело: складено авторами за даними [14].

- * у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 12,0% та –6,6%, відповідно.

Необхідно констатувати, що значний негативний вплив на стан промисловості в регіонах країни здійснює ситуація на Сході. Падіння обсягів виробництва у Донецькій та Луганській областях спричинило появу несприятливих тенденцій у регіонах, що традиційно мали потужні виробничо-збутові зв'язки з Донбасом. Загострилися проблеми промислового комплексу регіонів, такі, як висока залежність від ситуації на ринках основних експортних товарів, висока енерго- та матеріалоемність виробництва, відсутність фінансових ресурсів для оновлення основних фондів, скорочення збуту на внутрішньому ринку через зменшення попиту на продукцію проміжного споживання.

У 2015 р. (табл. 3) індекс продукції будівництва зменшився по Україні на 12,3%. Падіння відбулося у 15

регіонах України (з 25), зокрема, у Донецькій області – на 58,5%, Луганській – 50,8%, Рівненській та Чернігівській – 35,3%, Одеській – 19,8%, Полтавській – 15,4%, Житомирській – 12,3%, Сумській – 10,7%, Чернівецькій – на 11%.

У 2014 р. (див. табл. 3) індекс продукції будівництва знизився по Україні ще більше – на 21,7%. Падіння відбулося у 22 регіонах (з 25), зокрема, у Луганській області – на 54,1%, Донецькій – 49,9%, Київській – 37,8%, Черкаській – 31,4%, Івано-Франківській – 31,3%, Херсонській – 30,0%, Вінницькій – 27,9%, Кіровоградській – 27,6%, Запорізькій – 22,3% та у м. Києві – на 21,3%.

У цілому за 2014–2015 рр. зменшення індексу продукції будівництва в Україні склало 34,0%, зокрема в Луганській і Донецькій областях – більше, ніж у 2 рази, Київській – на 38,1%, Херсонській – 36,2%, Черкаській – 36,0%, Рівненській – 30,6%, Житомирській – 30,0%, Чернівецькій – 27,9%, Одеській – 27,2%, Івано-Франківській – 25,0%, Запорізькій – 24,7%, Сумській – 23,3%, Вінницькій – 23,1%, Кіровоградській – 22,9%, Дніпропетровській – 22,4%,

Таблиця 3

Індекс продукції будівництва за регіонами України у 2014–2015 рр.

Регіон	Індекс продукції будівництва		
	2014 р.	2015 р.	Темп зростання/зменшення за 2014–2015 рр.
Україна	78,3	87,7	-34,0
Вінницька	72,1	104,8	-23,1
Волинська	85,1	133,8	18,9
Дніпропетровська	86,6	91,0	-22,4
Донецька	50,1	41,5	-108,4
Житомирська	82,3	87,7	-30,0
Закарпатська	85,8	115,2	1,0
Запорізька	77,7	97,6	-24,7
Івано-Франківська	68,7	106,3	-25,0
Київська	62,2	99,7	-38,1
Кіровоградська	72,4	104,7	-22,9
Луганська	45,9	49,2	-104,9
Львівська	88,2	120,1	8,3
Миколаївська	89,9	122,7	12,6
Одеська	92,6	80,2	-27,2
Полтавська	98,8	84,6	-16,6
Рівненська	104,7	64,7	-30,6
Сумська	87,4	89,3	-23,3
Тернопільська	102,8	95,9	-1,3
Харківська	89,1	102,5	-8,4
Херсонська	70,0	93,8	-36,2
Хмельницька	89,2	108,9	-1,9
Черкаська	68,6	95,4	-36,0
Чернівецька	83,1	89,0	-27,9
Чернігівська	138,5	64,7	3,2
м. Київ	78,7	86,2	-35,1

Джерело: складено авторами за даними [14].

Полтавській – 16,6%, Харківській – 8,4%, Хмельницькій – 1,9%, Тернопільській – 1,3% та у м. Київ – на 35,1%.

Поточний стан будівельної галузі характеризується дефіцитом інвестиційних ресурсів, що зумовлює скорочення обсягів будівництва. Має місце низька купівельна спроможність населення України на фоні скорочення обсягів іпотечного кредитування та девальвації гривні (збільшення вартості будівництва за рахунок імпортової складової у структурі витрат на будівництво).

У 2015 р. середнє значення показника темпу зростання обсягу обороту роздрібно́ї торгівлі (табл. 4) по Україні склало 79,3%, зниження відбулося по всіх регіонах. Найбільше зменшення по Луганській області – на 71,5%, Донецькій – 66,4%, Запорізькій – 21,0%, Полтавській – 20,5%, Дніпропетровській – 20,0%, Харківській – 19,0%, Одеській – 18,1%, Хмельницькій – 17,8%, Сумській – 17,3%, Миколаївській – 16,8%, Чернігівській – 16,5%, Вінницькій і Херсонській – на 15,3%.

У 2014 р. (див. табл. 4) темп зростання обсягу обороту роздрібно́ї торгівлі по Україні склав 91,1% (зменшення на 8,9%). Падіння відбулося в усіх регіонах, зокрема, у Луганській області – на 56,7%, Донецькій – 38,8%, Одеській – 8,8%, Хмельницькій – 6,9%, Миколаївській – 6,6%, Полтавській – на 4,6%.

У цілому за 2014–2015 рр. зменшення темпу зростання обсягу обороту роздрібно́ї торгівлі в Україні (див. табл. 4) склало 29,6%, зокрема в Луганській і Донецькій областях – більше, ніж у 2 рази, Одеській – 26,9%, Полтавській – 25,1%, Хмельницькій – 24,7%, Миколаївській – 23,4%, Запорізькій – 23,0%, Дніпропетровській – 20,9%, Харківській – 20,4%, Сумській – на 19,1%.

Показник темпів роздрібно́ї торгівлі вказує на відсутність будь-якого суттєвого підвищення активності у споживчих настроях населення протягом 2014–2015 рр., в основному за рахунок зниження реальних доходів та девальвації гривні.

По темпу зростання обсягу капітальних інвестицій у 2015 р. (табл. 5) при середньому значенні показни-

Таблиця 4

Темп зростання обороту роздрібно́ї торгівлі за регіонами України у 2014–2015 рр., %

Регіон	Темп зростання обороту роздрібно́ї торгівлі		
	2014 р.	2015 р.	Темп зростання/зменшення за 2014–2015 рр.
Україна	91,1	79,3	-29,6
Вінницька	98,5	84,7	-16,8
Волинська	96,4	86,5	-17,1
Дніпропетровська	99,1	80,0	-20,9
Донецька	61,2	33,6	-105,2
Житомирська	99,7	86,7	-13,6
Закарпатська	98,4	86,5	-15,1
Запорізька	98,0	79,0	-23,0
Івано-Франківська	99,8	86,6	-13,6
Київська	96,8	87,5	-15,7
Кіровоградська	99,9	87,4	-12,7
Луганська	43,3	28,5	-128,2
Львівська	98,4	87,3	-14,3
Миколаївська	93,4	83,2	-23,4
Одеська	91,2	81,9	-26,9
Полтавська	95,4	79,5	-25,1
Рівненська	99,9	85,1	-15,0
Сумська	98,2	82,7	-19,1
Тернопільська	98,7	86,6	-14,7
Харківська	98,6	81,0	-20,4
Херсонська	97,1	84,7	-18,2
Хмельницька	93,1	82,2	-24,7
Черкаська	99,3	85,7	-15,0
Чернівецька	99,7	86,1	-14,2
Чернігівська	98,8	83,5	-17,7
м. Київ	96,9	85,4	-17,7

Джерело: складено авторами за даними [14].

ка по Україні 98,3% (мінус 1,7%), збільшення показника відбулося у 18 регіонах, зокрема найбільше у Волинській області – на 37,7%, Хмельницькій – 36,5%, Чернівецькій – 32,4%, Рівненській – 26,9%, Миколаївській – 26,1%, зменшення відмічалось в 7 регіонах, зокрема в Луганській області (73,9%), Донецькій (58,9%), Полтавській (30%), Одеській (20,4%), Запорізькій (15,1%), Дніпропетровській (1,8%), Київській (1%).

У 2014 р. (див. табл. 5) темп обсягу капітальних інвестицій по Україні склав 75,9% (зменшення на 24,1%). Падіння відбулось у всіх регіонах, крім Івано-Франківської та Хмельницької областей, зокрема, найбільше у Луганській області – на 60,8%, Донецькій – 56,0%, Чернівецькій – 36,1%, Одеській – 32,7%, Миколаївській – 32,6%, Тернопільської – на 28,3%.

У цілому за 2014–2015 рр. зменшення темпу зростання обсягу капітальних інвестицій в Україні склало 25,8%, зокрема найбільше в Луганській області – на 134,7%, Донецькій – 114,9%, Одеській – 53,1%, Полтав-

ській – 43,9%, Запорізькій – 25,3%, Дніпропетровській – 21,6%, Київській – 21,0%, Вінницькій – 19,8%, Кіровоградській – на 19,5%.

Темп обсягу експорту товарів у 2015 р. (табл. 6) по Україні склав 70,7% (мінус 29,3%), по всіх регіонах, крім Вінницької області (+14,1%), відмічається падіння показника. Найбільше зменшення відбулося по Луганській області – на 86,4%, Донецькій – 56,0%, Кіровоградській – 50,5%, Херсонській – 33,8%, Черкаській – 30,4%, Полтавській – 30,3%, Харківській – 28,0%, Дніпропетровській – 27,0%.

У 2014 р. (див. табл. 6) темп обсягу експорту товарів по Україні склав 86,5% (зменшення на 13,5%). Зменшення відбулось в 14 регіонах, зокрема, найбільше в Луганській області – на 46,3%, Донецькій – 32,5%, Сумській – 20,1%, Полтавській – 20,0%, Черкаській – 19,0%, Миколаївській – 15,5%, Дніпропетровській – 10,5%.

Таблиця 5

Темп зростання обсягу капітальних інвестицій за регіонами України у 2014–2015 рр., %

Регіон	Темп зростання обсягу капітальних інвестицій		
	2014 р.	2015 р.	Темп зростання/зменшення за 2014–2015 рр.
Україна	75,9	98,3	-25,8
Вінницька	77,7	102,5	-19,8
Волинська	89,5	137,7	27,2
Дніпропетровська	80,2	98,2	-21,6
Донецька	44,0	41,1	-114,9
Житомирська	79,6	110,5	-9,9
Закарпатська	94,6	114,1	8,7
Запорізька	89,8	84,9	-25,3
Івано-Франківська	126,9	110,2	37,1
Київська	80,0	99,0	-21,0
Кіровоградська	78,9	101,6	-19,5
Луганська	39,2	26,1	-134,7
Львівська	88,5	106,5	-5,0
Миколаївська	67,4	126,1	-6,5
Одеська	67,3	79,6	-53,1
Полтавська	86,1	70,0	-43,9
Рівненська	80,7	126,9	7,6
Сумська	89,1	103,2	-7,7
Тернопільська	71,7	115,2	-13,1
Харківська	76,9	109,6	-13,5
Херсонська	86,1	119,4	5,5
Хмельницька	102,6	136,5	39,1
Черкаська	80,3	111,1	-8,6
Чернівецька	63,9	132,4	-3,7
Чернігівська	78,5	112,0	-9,5
м. Київ	83,3	108,8	-7,9

Джерело: складено авторами за даними [14].

Темп зростання обсягу експорту товарів за регіонами України у 2014–2015 рр.

Регіон	Темп зростання обсягу експорту товарів		
	2014 р.	2015 р.	Темп зростання/зменшення за 2014–2015 рр.
Україна	86,5	70,7	-42,8
Вінницька	109,3	114,1	23,4
Волинська	109,0	92,2	1,2
Дніпропетровська	89,5	73,0	-37,5
Донецька	67,7	44,0	-88,3
Житомирська	109,6	66,4	-24,0
Закарпатська	106,4	79,1	-14,5
Запорізька	101,4	78,6	-20,0
Івано-Франківська	103,4	76,5	-20,1
Київська	93,9	91,3	-14,8
Кіровоградська	95,7	49,5	-54,8
Луганська	53,7	13,6	-132,7
Львівська	101,1	92,4	-6,5
Миколаївська	84,5	87,2	-28,3
Одеська	109,3	97,1	6,4
Полтавська	80,0	69,7	-50,3
Рівненська	98,1	79,9	-22,0
Сумська	79,9	82,1	-38,0
Тернопільська	98,3	81,1	-20,6
Харківська	91,6	72,0	-36,4
Херсонська	97,5	66,2	-36,3
Хмельницька	103,6	79,3	-17,1
Черкаська	81,0	69,6	-49,4
Чернівецька	103,1	83,8	-13,1
Чернігівська	126,1	78,8	4,9
м. Київ	93,0	76,2	-30,8

Джерело: складено авторами за даними [14].

У цілому за 2014–2015 рр. (див. табл. 6) зниження темпу зростання обсягу експорту товарів в Україні склало 42,8%, зокрема, найбільше в Луганській області – на 132,7%, Донецькій – 88,3%, Кіровоградській – 54,8%, Черкаській – 49,4%, Сумській – 38,0%, Дніпропетровській – 37,5%, Харківській – 36,4%, Херсонській – 36,3%, Миколаївській – 28,3% та у м. Київ – 30,8%.

Основними причинами падіння зовнішньоекономічних показників є:

- ✦ зниження цін та попиту на світових ринках на експорторієнтовану продукцію України (металургія, рослинництво);
- ✦ ускладнення політико-економічних стосунків з Росією, яка для значної кількості підприємств-експортерів (особливо в галузі машинобудування) була основним ринком збуту;
- ✦ негативні наслідки від заходів Національного Банку України з жорсткого регулювання та обмежень на валютному ринку країни.

Характерною рисою соціально-економічного розвитку регіонів України у 2014–2015 рр. було зменшення доходів населення та його купівельної спроможності. Так, у 2015 р. (табл. 7), зниження індексу реальної заробітної плати спостерігалось по всіх регіонах країни, середнє значення показника по Україні склало 79,8% (мінус 20,2%). Найбільше зниження показника відбулося в Луганській області – на 28,3%, Рівненській – 23,3%, Житомирській – 23,1%, Тернопільській – 22,8%, Харківській – 22,7%, Івано-Франківській – 22,3%, Хмельницькій – 22,2%, Київській – 22,0%, Чернівецькій – 21,9%, Черкаській – 21,8%, Херсонській – 21,7%, Сумській – 21,6%, Чернігівській – 21,3%, Дніпропетровській, Кіровоградській та Полтавській – по 21,2%, Волинській та Миколаївській – 21,1%, Львівській – на 20,6%.

У 2014 р. (див. табл. 7) індекс реальної заробітної плати також знизився по всіх регіонах країни, середнє значення показника по Україні склало 93,5% (мінус 6,5%). Найбільше зменшення показника – у Луганській області

Індекс реальної заробітної плати за регіонами України у 2014–2015 рр.

Регіон	Індекс реальної заробітної плати		
	2014 р.	2015 р.	Темп зростання/зменшення за 2014–2015 рр.
Україна	93,5	79,8	-26,7
Вінницька	94,9	81,3	-23,8
Волинська	93,5	78,9	-27,6
Дніпропетровська	97,1	78,8	-24,1
Донецька	89,4	89,6	-21,0
Житомирська	95,7	76,9	-27,4
Закарпатська	95,6	80,0	-24,4
Запорізька	96,6	80,8	-22,6
Івано-Франківська	95,2	77,7	-27,1
Київська	91,8	78,0	-30,2
Кіровоградська	94,8	78,8	-26,4
Луганська	86,4	71,7	-41,9
Львівська	93,3	79,4	-27,3
Миколаївська	95,8	78,9	-25,3
Одеська	93,2	80,6	-26,2
Полтавська	94,9	78,8	-26,3
Рівненська	93,9	76,7	-29,4
Сумська	94,8	78,4	-26,8
Тернопільська	95,1	77,2	-27,7
Харківська	93,9	77,3	-28,8
Херсонська	94,5	78,3	-27,2
Хмельницька	96,8	77,8	-25,4
Черкаська	93,7	78,2	-28,1
Чернівецька	93,2	78,1	-28,7
Чернігівська	94,9	78,7	-26,4
м. Київ	94,5	84,2	-21,3

Джерело: складено авторами за даними [14].

на 13,6%, Донецькій – 10,6%, Київській – 8,2%, Одеській та Чернівецькій – 6,8%, Львівській – 6,7%.

У цілому за 2014–2015 рр. (див. табл. 7) зменшення індексу реальної заробітної плати в Україні склало 26,7%, найбільше в Луганській області – на 41,9%, Київській – 30,2%, Рівненській – 29,4%, Харківській – 28,8%, Чернівецькій – 28,7%, Черкаській – 28,1%, Тернопільській – 27,7%, Волинській – 27,6%, Житомирській – 27,4%, Львівській – 27,3%, Херсонській – 27,2%, Івано-Франківській – на 27,1%.

Крім цього, протягом 2014–2015 рр. постійно відмічалось збільшення заборгованості з виплати заробітної плати, зокрема у 2015 р. зростання заборгованості по Україні склало 42,5% і відбулося в 14 регіонах. Найбільше в Луганській області – на 708,8%, Одеській – 131,0%, Закарпатській – 46,7%, Рівненській – 39,2%, Харківській – 40,8%, Волинській – 30,8%, Миколаївській – на 28,4%. Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року) в

Україні протягом 2014–2015 рр. зріс на 68,2%, зокрема у 2014 р. – на 24,9%, у 2015 р. – на 43,3%.

У 2015 р. за темпом зростання обсягу прямих іноземних інвестицій при середньому значенні показника по Україні 94,8% (падіння на 5,2%) усі регіони, крім Херсонської області (+1,2%), допустили падіння. Найбільше зниження відбулося по Черкаській області – на 31,2%, Сумській – 23,4%, Кіровоградській – 21,5%, Рівненській – 16,4%, Вінницькій – 16,1%, Донецькій – на 15,7%.

У 2014 р. темп зростання обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні склав 80,5% (зниження на 19,5%), крім Івано-Франківській області (збільшення на 13,8%), у всіх регіонах відбулося зменшення, зокрема найбільше у Кіровоградській області – на 46,6%, Черкаській – 42,5%, Сумській – 37,4%, Донецькій – 29,9%, Житомирській – 26,4%, Луганській – 23,7%, Херсонській – на 23,5%.

Усього за 2014–2015 рр. обсяги прямих іноземних інвестицій зменшилися на 24,7%, зокрема найбільше у Черкаській області – на 73,7%, Кіровоградській – 68,0%, Сум-

ській – 60,8%, Донецькій – 44,9%, Житомирській – 39,2%, Вінницькій – 35,0%, Запорізькій – 31,7%, Луганській – 31,3%, Рівненській – 30,5%, Волинській – 28,9%, Тернопільській та Львівській – 28,4%, Харківській – 28,3%, Чернівецькій – 27,9%, Хмельницькій – 27,5%, Чернігівській – 26,8%, Київській – 25,8%, Миколаївській – на 24,8%.

Також слід зауважити, що за середнім показником питомої ваги валового регіонального продукту (далі – ВРП) у ВРП країни протягом 2010–2013 рр. [14] найвищим серед регіонів значенням традиційно відзначається м. Київ (більше 18%). Сумарно по 9 областях України (з урахуванням м. Київ) зазначений показник складає близько 68%, зокрема, за Дніпропетровською – 10,4%, Харківською – 5,8%, Одеською – 4,7%, Київською – 4,5%, Луганською та Львівською – 4,1%, Полтавською – 4,0%, на решту 18 регіонів припадає приблизно 32%. За показником ВРП в розрахунку на одну особу в Україні співвідношення між максимальним і мінімальним значенням у 2013 р. з м. Київ дорівнювало 7,2 разу, без м. Київ – 3,1 разу, що свідчить про дуже високу нерівномірність розвитку регіонів.

Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, відсотків) протягом 2014–2015 рр. [14] демонструють негативні тенденції. Так, у 2014 р. має місце зменшення індексу на 6,6%, у 2015 р. – на 9,9%, у цілому за два роки падіння склало 16,5%.

Крім цього, для регіонів України характерним є невідповідність між рівнем ВРП на одну особу та станом соціальних показників, що формують якість життя населення та, врешті-решт, визначають привабливість регіону з точки зору можливості проживання. У регіонах-лідерах за значенням показників ВРП на одну особу, промислового виробництва, експорту мають місце серйозні соціальні проблеми, зокрема високий рівень смертності населення, еміграції, захворюваності, алкоголізму, злочинності, незадовільний стан навколишнього середовища. Такий показник соціального благополуччя, як індекс людського розвитку, є нижчим у промислово розвинених регіонах, ніж у регіонах із сільськогосподарською орієнтацією економіки, що дають менший внесок у ВВП країни та мають нижчі рівні доходів населення.

Необхідно звернути увагу на зростання чисельності безробітних в Україні особливо в посткризовий період, що характеризувався наявністю труднощів щодо працевлаштування жінок, осіб передпенсійного віку, молоді та сільських жителів. Це спонукало безробітних до пошуку роботи за кордоном, про що переконливо свідчить той факт, що Україна є одним із найбільших постачальників трудових іммігрантів, у тому числі нелегальних, до країн Європи.

Демографічна ситуація у країні протягом останнього десятиліття характеризувалася постійним скороченням чисельності населення, рівня народжуваності та тривалості життя людини. Найбільші темпи падіння показників населення спостерігалися в Сумській, Чернігівській, Кіровоградській, Донецькій, Луганській областях. Найгірший стан щодо природного скорочення населення є характерним для Донецької та Луганської

областей, а також для слабо урбанізованих областей, що спеціалізуються на сільськогосподарському виробництві – Чернігівської, Сумської, Полтавської та Черкаської областей. Складну демографічну ситуацію можна пояснити дією таких чинників, як загальна негативна тенденція скорочення народжуваності, а також екологічні та соціальні негаразди.

Важливою складовою рівня розвитку регіонів є людський капітал, під яким розуміється наявний демографічний потенціал, рівень освіченості, комбінація знань і навичок, мобільність трудових ресурсів. Як відомо, регіони України характеризуються наявністю висококваліфікованих кадрів, проте негативні демографічні тенденції перешкоджають ефективному використанню людського капіталу. Україна є одним із лідерів за показниками депопуляції населення, низької тривалості життя серед чоловіків, високого рівня захворюваності на пренативні хвороби, еміграції населення до інших країн.

Окрім зазначених вище тенденцій, головними рисами, які характеризують соціально-економічний розвиток регіонів України на сучасному етапі, є такі:

- ✦ подальше поглиблення нерівномірності розвитку регіонів, збільшення територій, що мають ознаки депресивного стану, та відсутність дієвих механізмів щодо їх подолання;
- ✦ зосередження економічної діяльності на обмеженій кількості територій;
- ✦ відсутність належної доступності мешканців сільських територій до центрів надання соціальних та адміністративних послуг;
- ✦ зменшення темпів зростання економічних показників регіонів-лідерів і практично незмінний економічний стан решти регіонів;
- ✦ незадовільний рівень інвестиційної, інноваційної та підприємницької активності;
- ✦ посилення тенденції до моноспеціалізації у переважній більшості регіонів;
- ✦ маргіналізація територій, що спричинена низькою інтегрованістю простору та відсутністю можливостей розвитку для населення регіонів, віддалених від економічних центрів;
- ✦ невідповідність рівня соціального розвитку та якості життя населення регіону його економічному потенціалу.

ВИСНОВКИ

Представлений аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів дозволяє зробити такі основні висновки.

1. У цілому за 2014–2015 рр.:

- ✦ індекс обсягу сільськогосподарського виробництва в Україні зменшився на 2,6%, найбільше в Луганській області – на 42,4%, Донецькій – 42,1%, Одеській – 6,4%, Закарпатській – 5,0%, Київській – 4,9%, Чернівецькій – 4,7%, Миколаївській – 4,6%, Кіровоградській – на 4,1%;
- ✦ індекс промислової продукції в Україні знизився на 23,1%, зокрема найбільше в Луганській об-

- ласті більше, ніж у 2 рази, Донецькій на 66,1%, Харківській – 17,0%, Кіровоградській – 16,3%, Дніпропетровській – 15,4%, Черкаській – 14,5%, Закарпатській – 14,2% та у м. Київ – на 19,5%;
- ✦ зменшення індексу продукції будівництва в Україні склало 34,0%, найбільше в Луганській і Донецькій областях – більше, ніж у 2 рази, Київській – 38,1%, Херсонській – 36,2%, Черкаській – 36,0%, Рівненській – 30,6%, Житомирській – 30,0%, Чернівецькій – 27,9%, Одеській – 27,2%, Івано-Франківській – 25,0% та у м. Київ – 35,1%;
- ✦ зниження темпу зростання обсягу обороту роздрібною торгівлі в Україні склало 29,6%, зокрема в Луганській і Донецькій областях – більше, ніж у 2 рази, Одеській – 26,9%, Полтавській – 25,1%, Хмельницькій – 24,7%, Миколаївській – 23,4%, Запорізькій – 23,0%, Дніпропетровській – 20,9%, Харківській – 20,4%, Сумській – 19,1%;
- ✦ темп зростання обсягу капітальних інвестицій в Україні зменшення на 25,8%, зокрема найбільше в Луганській області – на 134,7%, Донецькій – 114,9%, Одеській – 53,1%, Полтавській – 43,9%, Запорізькій – 25,3%, Дніпропетровській – 21,6%, Київській – 21,0%, Вінницькій – 19,8%, Кіровоградській – на 19,5%;
- ✦ зниження темпу зростання обсягу експорту товарів в Україні склало 42,8%, зокрема найбільше в Луганській області – на 132,7%, Донецькій – 88,3%, Кіровоградській – 54,8%, Черкаській – 49,4%, Сумській – 38,0%, Дніпропетровській – 37,5%, Харківській – 36,4%, Херсонській – 36,3%, Миколаївській – 28,3% та у м. Київ – на 30,8%;
- ✦ зменшення індексу реальної заробітної плати в Україні склало 26,7%, найбільше в Луганській області – на 41,9%, Київській – 30,2%, Рівненській – 29,4%, Харківській – 28,8%, Чернівецькій – 28,7%, Черкаській – 28,1%, Тернопільській – 27,7%, Волинській – 27,6%, Житомирській – 27,4%, Львівській – 27,3%, Херсонській – 27,2%, Івано-Франківській – на 27,1%;
- ✦ обсяги прямих іноземних інвестицій зменшилися на 24,7%, зокрема найбільше у Черкаській області – на 73,7%, Кіровоградській – 68,0%, Сумській – 60,8%, Донецькій – 44,9%, Житомирській – 39,2%, Вінницькій – 35,0%, Запорізькій – 31,7%, Луганській – 31,3%, Рівненській – 30,5%, Волинській – 28,9%, Тернопільській та Львівській – 28,4%, Харківській – 28,3%, Чернівецькій – 27,9%, Хмельницькій – 27,5%, Чернігівській – 26,8%, Київській – 25,8%, Миколаївській – на 24,8%;
- ✦ індекс споживчих цін (до грудня попереднього року) в Україні протягом 2014–2015 рр. зріс на 68,2%, зокрема у 2014 р. на 24,9%, у 2015 р. на 43,3%;
- ✦ протягом 2014–2015 рр. індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, відсотків) демонструє негативні тенденції, у цілому за два роки падіння

склало 16,5%, зокрема у 2014 р. – 6,6%, у 2015 р. – 9,9%.

2. Враховуючи вищенаведене, для вирішення питань, пов'язаних зі стабілізацією соціально-економічного розвитку регіонів України та проблемних територій, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, іншим органам влади, місцевого самоврядування, із залученням наукових організацій та експертів необхідно забезпечити розробку та прийняття нормативно-правових актів щодо:

- ✦ модернізація системи повноважень, розмежування функцій центральних та місцевих органів виконавчої влади з метою створення сприятливих умов щодо державного регулювання регіонального розвитку на всіх ієрархічних рівнях адміністративно-територіального устрою;
- ✦ визначення конкретних ресурсів та відповідальних за реалізацію державної регіональної політики, забезпечення фінансової спроможності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- ✦ створення системи моніторингу, аналізу, оцінки та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів та територій;
- ✦ створення системи коротко-, середньо- та довгострокового прогнозування соціально-економічного розвитку країни, регіонів та територій, з урахуванням особливостей та специфіки власного регіонального потенціалу, системи формування пріоритетних напрямів розвитку, у тому числі для подолання надмірних диспропорцій окремих адміністративно-територіальних одиниць, зокрема сільських та депресивних територій;
- ✦ розробки конкретних механізмів реалізації регіональної політики, стратегій розвитку по забезпеченню сприятливих умов та стимулів для реалізації власного потенціалу розвитку та подолання соціально-економічних проблем регіонів та територій;
- ✦ ідентифікації проблемних регіонів України та визначення пріоритетних напрямів їх розвитку, зокрема за рахунок створення та функціонування «точок зростання» в них, визначення конкретних ресурсів та механізмів державної підтримки проблемних (депресивних) територій;
- ✦ створення базового рівня адміністративно-територіальних одиниць, наділених реальними повноваженнями у сфері управління територіальним розвитком;
- ✦ створення механізму фінансового забезпечення розвитку регіонів у напрямку заміщення політики дотаційного вирівнювання заходами щодо зміцнення конкурентоспроможності територій, недопущення відпливу капіталу, заохочення в розширенні економічної активності, стимулювання розвитку за рахунок власного потенціалу;

- ✦ створення фондів регіонального розвитку за пріоритетними напрямками соціально-економічного розвитку регіонів України;
- ✦ створення стимулів щодо активізації міжрегіонального співробітництва;
- ✦ розробки, впровадження та забезпечення високих стандартів якості життя населення, з визначенням конкретних механізмів та ресурсів їх реалізації.

Для реалізації поставлених задач внести відповідні зміни до Конституції України, Законів України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про транскордонне співробітництво», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про державні цільові програми», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про Генеральну схему планування території України», «Про засади державної регіональної політики», Бюджетного та Податкового Кодексів та інших законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, а також міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Долішній М. І.** Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 514 с.
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З. С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
3. **Долішній М.** Регіональна політика та механізм її реалізації / М. Долішній, С. Злупко, С. Писаренко / Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. досліджень. – К.: Наукова думка, 2003. – 503 с.
4. **Варналій З. С.** Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / З. С. Варналій, А. І. Мокій, О. Ф. Новікова [та ін.]; Національний ін-т стратегічних досліджень. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.
5. **Кизим Н. А.** Програмно-цільовий підхід к господарственному управленню соціальної напруженності в регіонах країни: монографія / Н. А. Кизим, В. В. Узунов. – Х.: ІД «ИНЖЭК», 2007. – 204 с.
6. **Кизим Н. А.** Неравномерность регионального развития в Украине: теоретико-методические основы и инструментарий оценки: монографія / Н. А. Кизим, Е. В. Раевнева, А. Ю. Бобкова. – Х.: ФЛП Либуркина Л. М.; ІД «ИНЖЭК», 2011. – 200 с.
7. Региональная политика стран ЕС / Центр европейских исследований ИМЭМО РАН / Отв. ред. А. В. Кузнецов. – М.: ИМЭМО РАН, 2009. – 230 с.
8. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід. – Вид. 2-е, доп. / За заг. ред. А. Ткачука. – К.: Леста, 2011. – 260 с.
9. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К.: ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.
10. **Ярошенко І. В.** Аналіз соціально-економічного розвитку проблемних регіонів країн Європейського Союзу / І. В. Ярошенко // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 45–53.
11. **Ярошенко І. В.** Проблемні питання реалізації реформи децентралізації влади в Україні / І. В. Ярошенко, І. Б. Семигуліна // Проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 177–187.
12. **Ярошенко І. В.** Проблемні питання соціально-економічного розвитку регіонів України та пропозиції щодо їх вирішення в контексті реформи децентралізації влади / І. В. Ярошенко, І. Б. Семигуліна // Бізнес Інформ. – 2015. – № 12. – С. 105–115.
13. Офіційний веб-сайт «Державний комітет статистики України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
14. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/rezultati-realizatsiyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki/rejtingova-otsinka-za-2015-rik-prezentatsiyi-materiali/>

REFERENCES

- Boryslavska, O. et al. *Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeyskykh krain ta perspektyvy Ukrainy* [Decentralization of public power: European experience and prospects of Ukraine]. Kyiv: Sofia, 2012.
- Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorytety* [State regional policy of Ukraine: peculiarities and strategic priorities]. Kyiv: NISD, 2007.
- Dolishnii, M., Zlupko, S., and Pysarenko, S. *Rehionalna polityka ta mekhanizm yii realizatsii* [Regional policy and mechanism for its implementation]. Kyiv: Naukova dumka, 2003.
- Dolishnii, M. I. *Rehionalna polityka na rubezhi XX–XXI stolit: novi priorytety* [Regional policy at the turn of XX–XXI centuries: new priorities]. Kyiv: Naukova dumka, 2006.
- Kizim, N. A., and Uzunov, V. V. *Programmno-tselevoiy podkhod k gosudarstvennomu upravleniyu sotsialnoy napryazhennostyu v regionakh strany* [Program and target approach to public management of social tension in the regions of the country]. Kharkiv: INZHEK, 2007.
- Kizim, N. A., Rayevneva, E. V., and Bobkova, A. Yu. *Neravnomenost regionalnogo razvitiya v Ukraine: teoretiko-metodicheskiye osnovy i instrumentariy otsenki* [The uneven regional development in Ukraine: theoretical and methodological foundations and tools of assessment]. Kharkiv: FLP Liburkina L. M.; ID «INZHEK», 2011.
- Oftsiyniy veb-sait «Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy». <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Oftsiyniy sait Ministerstva rehionalnoho rozvytku, budyvnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy. <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/rezultati-realizatsiyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki/rejtingova-otsinka-za-2015-rik-prezentatsiyi-materiali/>
- Regionalnaya politika stran YeS* [Regional policy of the EU]. Moscow: IMEMO RAN, 2009.
- Rehionalna polityka: pravove rehuliyuvannya. Svitoviy ta ukrain-skyi dosvid* [Regional policy: the legal regulation. World and Ukrainian experience]. Kyiv: Lesta, 2011.
- Varnalii, Z. S. et al. *Rehiony Ukrainy: problemy ta priorytety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2005.
- Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. "Problemni pytannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy ta propozytsii shchodo yikh vyrishennia v konteksti reformy detsentralizatsii vlady" [Problematic issues of socio-economic development of regions of Ukraine and proposals for their solution in the context of the reform of decentralization of power]. *Biznes Inform*, no. 12 (2015): 105-115.
- Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. "Problemni pytannia realizatsii reformy detsentralizatsii vlady v Ukraini" [Problematic issues of implementation of the reform of decentralization of power in Ukraine]. *Problemy ekonomiky*, no. 4 (2015): 177-187.
- Yaroshenko, I. V. "Analiz sotsialno-ekonomichnoho rozvytku problemnykh rehioniv krain Yevropeiskoho Soiuzu" [Analysis of socio-economic development of problematic regions of the European Union countries]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2014): 45-53.